כא א מי' פ"ח מהל' נחלות הלכה יב סמג עשין לו טוש"ע אה"ע סי' ל סעיף ה:

כב ב מיי' שם הלכה יג ועי' בהשגות וכמנ"ל משנה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף ה:

רבינו גרשום

מאותו ענין ולא הדר בו והתחיל לדבר מענין אחר ומשום הכי עושין דין. שוב הכי נמי לדבה משום הכי עושין דין דקמו כבר אחר שצוה ולא הדר ביה והדר יתבי ועשו דין משום הכי לא מצי למיהדר ביה: והלכתא כוותיה דרב יוסף. בהני ג' הלכות ו) דאיירינן בפירקא קמא דמעלינן לי' כנכסי דבר מריון ענין דהכא דאמר רב יוסף כל זמן שעוסקין באותו ענין ומחצה כראמר' באידך פירקין מי שמת ההוא דאמר לה לדביתהו נכסי לך ולבנך אמר ר' יוסף קנאי איתתא פלגא דדרש קרא דכתי' והיתה לאהרן ולבניו זכה מחצה לאהרן ומחצה לבניו: **ים'** האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ממונם האשה לבעלה והאשה לבנה ואחי האם לבני אחותו ואינם נוחלין את ממונם: האשה את בנה מורישה ממונה לבנה ואינה יורשת ממון של בנה היינו דקתני ברישא דמתני' האיש את אמו ניחל ואינן מנחילין ותרתי זימני ל"ל והאשה את בעלה מורשת ממונה לבעלה ואינה יורשת היינו דקתני ברישא האיש את אשתו ניחל ולא מנחיל ואחי האם מורישין ממון לבני אחות היינו דקתני ובני אחות נוחלין ולא מנחילין דמה לי אחי האם ומה לי אחות האם ותרתי זימנא ל"ל: אין הבעל יורש את אשתו בקבר. דלאחר מיתת אשתו אם נפלה לה ירושה אין הבעל יורש אותה ירושה כי אם הבנים לפי שאינו נוטל בראוי כבמוחזק: אף אשה את בנה אין הבן יורש את אמו בקבר. שאם נפלה לה ירושה לאחר מיתתה אין הבן יורש אותה לדבי שיהא יכול להורישה לאחין מן האב אבל הוא עצמו יכול לירש אותה עד שהוא חי ואחריו לקרובי האב ואגב דאיצטריך למיתני הני תרי נקט ואחי האם ולא משום דדרשינן לה כלום

ו) ל"ל בשלה דפ"ריקין וכו' ינעליון ערך סדוס גרס הכא בסדוס ויהיו הך מימרא דרב יוסף דאמר התם דמפין על מדת סדוס.

קני קמא ואע"ג דלא ידעינן מי הדר ביה ואמר נמי דייתיקי מבטלת דייתיקי ומיהו בקונטרס פי' דהכי פריך כיון דיכול לחזור ויבטל הדין לא הוי דין ואע"ג דלא חזר חיישינן שמא יחזור ואין נראה לר"י דא"כ הוה ליה למיפרך והא מי הדר ביה ונראה לפרש דאמאי עושים דין ניחוש שמא יחזור והוי כמו אטרומי בי דינא בכדי:

והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה ענין ומחצה. אע"ג דבמחלה ליכא מאן דפליג עליה דרב יוסף מ"מ הולכך לפסוק הלכה כמותו משום דאגבי מקשי עלה ואע"ג דשני ליה (ב) רב יוסף שפיר סלקא דעתך משום דרב יוסף (ב) לעיקר תלמודיה ולא הוי שינוי דידיה עיקר קמ"ל ומכאן אין להוכיח דהלכתא כרבה לגבי רב יוסף בכולי גמרא שהרי כאן פוסק לפילו בדבר דלא חלק עליה רבה דמסתברא דלא אתי למימר אין הלכה כמותו בכל מה שדבר בגמ' אלא במכילתין דהתם ג' איתנהו במכילתין אבל יש ראיה מפרק מי שאחזו (גיטין דף עד:) דקאמר והא קי"ל הלכתא כרבה ו) ובהא אין הלכה כרשב"ג ומדלא קאמר והא קי"ל בהאי הלכתא כרבה דקאמר גבי רבן שמעון בן גמליאל משמע דבכולי גמרא הלכתא כרבה ובהיא דרים הכונס (ב"ק דף נו: ושם) דפליגי רבה ורב יוסף בשומר אבידה אומר ר"י דהלכה כרבה דהוי שומר חנם ולא כמו שפוסקין כרב יוסף ושם (ד"ה בהאיא) פירשנו:

מה אשה את בעלה אין הבעל יורשה בקבר. פ"ה אינו מיושב דמפרש בקבר אאשתו קאי דאין הבעל יורשה אם נפלו לה נכסים כשהיא בקבר דהא דומיא (ו) דזה ליכא לפרושי אף אשה את בנה אין הבן יורש את אמו כשהיא בקבר והא ליתא שהרי הבן יורש את אמו כשהיא בקבר כשמתה בחיי מורישה כדאמר לעיל ולקמן נמי מרגיש בן הבת ואם נפרש (ו) יורש הבעל כשהוא בקבר אין יורש את אשתו להנחיל לאחיו הוה אתי שפיר דאף האשה אין הבן יורש את אמו כשהוא בקבר להנחיל לאחיו מן האב אבל תימה דאמאי פשיטא ליה בבעל טפי מבבן דמה שפי' ריב"ם דלכך פשיטא ליה בבעל משום דשאירות פקע ליה על ידי מיתה כמו ע"י גירושין אין נראה (מ) דאמר בהבא על יבמתו (יבמות דף נה:) ו) דלאחר מיתה נמי מיקריא שארו ואומר ר"י דהיינו טעמא משום דאין יורש בקבר להנחיל לקרובין אלא ע"י משמוש נפקא לן לקמן מובן אין לו דהיינו הנהו דיורשין מחמת קורבה אבל בעל דלא ירית מחמת קורבה לא אשכחת משמוש וקשה לרשב"ג דא"כ אאמי איצטריך קרא לעיל (מ) דאין הבעל יורש אשתו בראוי עד דיליף מפנחס תיפוק ליה משום דלא אשכח משמוש בירושה הבאה מכח שאירות ונראה לו שזהו סברתו של רשב"ם דנקט יורש אשתו כשהאשה בקבר דומיא כשהבעל בקבר הוה ליה למימר והא דלא פירש הכי אסובר דהיא גופה לא נפקא לן אלא ממאי דאשכח שאינו יורש את אשתו כשהאשה בקבר כדילפינן לעיל מקרא דפנחס דנהי דלא מבטל שאירות לגמרי כדאמר ביבמות מ"מ מכח שאירות בקבר אשכחן דאינו יורש הלכך אין לו לבעל לירש כשהוא עצמו בקבר וה"ג בן אע"ג דיורש אמו כשהיא בקבר מוחין לו כתיב מ"מ אינו יורשה כשהוא בקבר להנחיל לאחין מן האב דיליף מבעל ובסוף פ' מי שמת (לקמן דף קנט:) יליף לה מקרא אחרינא נאמר סיבה בבעל כו' וכופר האשה דלא ירית בעל נפקא לן מקרא אחרינא בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (ב"ק דף מב:) ומפרש התם טעמא לפי שהוא רואו שאינו משתלם אלא לאחר מיתה וכן מזקיה ומלוה שלה למאן דחשיב ליה רואו אור"י לפי שאינן ממוריסי אשה (ט) הוי לכן צריך לפסוק אחר ובב"ק פי' דמכופר לא אתי שאר רואו דה"א שאני כופר דלעולם הוה רואו ומירושה לא שמעינן כופר לפי שמחיים נעשה החבלה: **אף** מטה האם האשה יורשת את בנה. הקשה ר"י א"כ ע"י אים גמי מסבת נחלה ממטה למטה שאם משבט אחר וימות ויירשנו בנו ואח"כ ימות הבן ותירשנו אמו שהיא משבט אחר ואמאי אזהר רחמנא לאשה מוכל בת יורשת נחלה טפי מלאים ועוד דאם כשאין האב האשה יורשת א"כ לא תהיה נחלה ממשמשת לקרובי האב ולקמן מקרא נפקא לן משמוש נחלה ואם שייכן יורשין יחד את הבן הא משפחת אם אינה קרויה משפחה ונראה לרבינו תם ולר"י דבגיורת קאמר דיורשת את בנה ונפקא מינה ° שלא יהיו נכסיו הפקר: בן

מענינא לענינא. שפסקו מאותו ענין ודברו בענינים ובמעשים אחרים ואז אם רצו עושין דין אבל כל זמן שעסוקין באותו ענין אין עושין דין: **והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה.** בפ"ק (לעיל דף יב:) אמר רב יוסף מלי אמר ליה מעלינא לך בנכסי דבר מריון: **ענין.** הא דאמרן: **ומחצה.** לקמן במי שמת (דף קמג.) ההוא דאמר לדביתהו נכסי ליך ולבריך אמר רב יוסף קנאי פלגא דדרש והיתה לאהרן ולבניו [ויקרא כד] מחצה לאהרן ומחצה לבניו: **האשה את בנה למה לי.** למיתנא מנחלת ולא נוחלת היינו רישא דקתני האיש את אמו ניחל ולא מנחיל והאשה את בעלה נמי דקתני מנחלת ולא נוחלת היינו נמי רישא האיש את אשתו ניחל ולא מנחיל וכן אחי האם דקתני דמנחילין לנכסים בני אחותם ולא נוחלין היינו נמי רישא דקתני בני אחות של איש נוחלין דודיהן ולא מנחילין. ולמאן דתני נמי במתניתין בני אחיות הך סיפא נמי היינו בני אחיות דכי היכי דהאיש נוחל את דודו ואינו מנחיל ה"נ נוחל את דודתו ואינו מנחיל: ה"ג **הא קא משמע לן דהאשה כו'** ולא גרסינן אלא. כלומר להכי תנא בבא יתירה לאקושי האשה את בנה להאשה את בעלה דבאותו ענין שהאשה מנחלת לבעלה מנחלת נמי לבנה: **מה האשה את בעלה.** אינה מנחלת לו בראוי לה לאחר מיתתה אלא במוחזק כדאמרן לעיל [קיג.] וילפינן מקראי דאין הבעל יורש את אשתו בנחלה הבאה לה ממוריסיה כשהיא בקבר אלא או בנה או בתה יורשה ואם אין לה בן הקרוב למוריסה יותר קודם: **אף האשה את בנה.** אינה מנחלת לו בראוי לו לאחר מיתתו כדי שינחיל הוא לקרוביו שמלד אביו ולא מלד אמו כגון שאם מת הבן ואח"כ מתה אמו אין זה הבן שהוא כבר מת ונתון בקבר מקודם מיתת אמו יורש עתה את אמו להנחיל את אחיו מאביו אלא יורשי אביה יורשין אותה. וסברא הוא דכיון דמת בנה מקמי דידה פקע לו כחו בירושת אמו ומיהו להכי איצטריך לאשמועינן דלא ירית כשהוא בקבר את אמו דס"ד אמינא לא תסוב תרי זימני כתיב [במדבר לו] ותרוייהו בסבת הבן חד להיכא דמתה אמו מקמייה דירית לה ואידך לאשמועינן דאפילו היכא דמית איהו בריש מתה אחריו דהוסבה נחלה לאביו או לקרוביו מן האב קמ"ל משנה יתירה דלא ירית בראוי וקראי לכדדרשינהו לעיל [קיב:]. והאי דקתני אחי האם דלא צריך אגב גרדא דהכי נקט ליה. והאי דקתני בריש האב את הבנים והבנים את האב והוה מצינו למשמע סיפא מריש מיהו כיון דמיתני ליה בתרוייהו נוחלין ומנחילין קתני להו דכל נוחלין ומנחילין קאשיב אבל הך בבא דמנחילין ולא נוחלין כולה מיותרת היא שהרי כבר נשנית בבא נוחלין ולא מנחילין: (ג) **יורש את אמו בקבר.** דמי להוא בקבר דלעיל שכשהאשה בקבר אינה יורשת אביה כדי להנחיל לבעלה והכא נמי כשהבן בקבר אינו יורש את אמו כדי להנחיל לאחין מן האב: **משום רבי יהודה ברבי שמעון.** ° משום דלא היה רבו מובהק קאמר משום שלא הורגל ר' יוחנן לומר דברים משמו של ר' יהודה בר' שמעון אבל מרבו ילמד אמר ר' יוחנן אמר ר' יגאי (ד): **דבר תורה.** כלומר מן הפסוק יש ללמוד: **האב יורש את בנו.** וה"ה לבתו כדילפינן בריש פירקין [קט.]: **יורשת את בנה.** וה"ה לבתה במקום שאין האב אבל אם אינו קיים הוא קודם דלהכי מייתי אהני משפחת אב שקרויה משפחה [קט:] להקדים שאר האב לשאר האם: **מטות.** וכל בת יורשת נחלה ממטות ד) ויורשת שני מטות תוקימנה [קיא.]: איתיביה

מעניגא לעניגא ה"ג דקמו והדר יתיבו ו) והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה ענין ומחצה: האשה את בנה וכו': הא תו למה לי הא תנא ליה רישא האיש את אמו והאיש את אשתו (מ) הא קא משמע לן דאשה את בנה דומיא דאשה את בעלה מה אשה את בעלה ג) א אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף אשה את בנה ג) ב אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה (ג) בן ר' שמעון דבר תורה האב יורש את בנו ואשה יורשת את בנה שנאמר ° מטות מקיש מטה האם למטה האב מה מטה האב אב יורש את בנו אף מטה האם אשה יורשת את בנה איתיביה

ו) וכל בת ירשת נחלה ממטות בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה למען יירשו בני ישראל איש נחלת אבתיו: במדבר לו ז

תורה אור השלם

גליון הש"ס

רש"ב"ם ד"ה משום ר"י כ"ר שמעון משום דלא היה רבו מובהק. עי' רש"י חולין קיג ע"ב ד"ה הא דדניים: תוס' ד"ה אף כו' שלא יהיו נכסיו הפקר. עי' גר"ש פ"ד משנה ט' דמעשרות ועי' בפ"י כתובות יא ע"א בתוד"ה מטביליו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואתיא את אשתו אמר רב ששת הא קא משמע לן: (ב) שם ר' יהודה בר' שמעון: (ג) רשב"ם ד"ה אין הבן יורש את אמו בקבר: (ד) ד"ה משום וכו' אמר ר' יגאי. נ"ב לעיל בדף קיג ע"א: (ה) תוס' ד"ה והלכתא כו' דרב יוסף איעקרא תלמודיה לא הוי שינוי: (ו) ד"ה מה וכו' הא דומיא דהכי ליכא וכו' דהא ליתא: (ז) באו"ד ואם נפרש בירושת הבעל: (מ) באו"ד אין נראה דהא אמר בהבא: (מא) באו"ד שאינן ממוריסי אשה הוצרכו לפסוק אחר כל"ל:

(א) לקמן קמג.: (ב) [ולקמן קנט:]: (ג) [שם]: (ד) [במדבר לו]: (ה) [לפנינו לקמן קמג. לא מצינו שהשיב רב יוסף כלום על קושית אביי ע"ש ולרבן לפנים]: (ו) [וע' תוס' מנחות לב. ד"ה מנעל ובתוספות מגילה כט: ד"ה והלכתא וכו']: (ז) [ע"ש בתוס' ד"ה לאחר]: (ח) [לעיל קיג.].

איתיביה כו'. הכי נמי מצי למפרך מרישא דקתני האיש את אמו נוחל ולא מנחיל אלמא אין האיש נוחלת את בנה אלא דעדיפא ליה לאותוביה מסיפא דקתני בהדיא מנחלת ולא נוחלת וקשיא ליה לרבי יהודה דאמר יורשת: **משנתנו איני יודע מי שנאה.** דאינה עיקר דהיא גופה קשיא כדלקמן דפרכינן ומנא דידן מה נפשך כו' והלכך כיון דשמעינן ליה דדרים היקשא דמטות כדאמרינן לעיל בפירקין (ד' קיא.) להקדיש הבן לבת בנכסי האיש הכי נמי הוה מצי לאקושי ולמימר דיורשת את בנה: **דלא דרים.** היקשא דמטות כדאמרינן לעיל [שם] דאחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האיש דלא מקיש מטה האיש למטה האב: **לא מיפוקמא בדבי זכריה.** דאיכא למשמע ממתני' דהבן קודם לבת בנכסי האיש: **ופני עלה בני אחות ולא בנות אחות.** והא בריתא אינה מוספת על המשנה אלא מפרשת היא דדוקא נקט מתני' בני אחות למימר שהבנים נוחלין את דודיהן ולא הבנות כל זמן שיש בן לפי שהבנים באין לירש את דודיהן מכח אמם שהיתה אחותן כדכתיב[1] ואם אין לו אחים ודרשינן לקמן עיין עליו דבן אחין במקום אחין קאי וה"ה דבן אחותו במקום אחותו קאי וכמי שאמם מוחזקת דמי והן באין לירש מכחה וסבירא ליה דבן קודם לבת בנכסי האיש אבל לר' זכריה בן הקנב הבנים והבנות יירשו כאחד את דודיהם דמכח אמם קא ירתי וסבירא ליה דבן ובת כי הדדי ירתי בנכסי האיש: **והא דידן מה נפשך.** כלומר מה הוא דעתו דסבירא ליה תרתי בן קודם לבת בנכסי האיש כדקתני האיש את אמו ולא הבת את אמה ונפקא לן לעיל מהיקשא דמטות וסבירא ליה דאין האשה יורשת את בנה דלהכי לא דרים היקשא דמטות מה נפשך דמקיש לאחיין והלא אין היקש למחצה: **לעולם דרים מטות.** להיקשא שיקדוש הבן לבת בנכסי האיש ומיהו להכי לא דרשינן היקשא לומר שתירש האיש את הבן דאמר קרא וכל בת יורשת נחלה ממטות וגו' והוה מצי למכתב וכל בת נחלה וכתיב יורשת למימרא דוקא יורשת שני מטות אבל אינה מורשת לשני מטות אם מתה היא אלא אחד מהם דהיינו אב דאין האיש יורשת. ורבינו חננאל דייק מ"ש דממטות מקנא שני מטות הוא דיורשת ואינה מורשת כגון אם שאין האיש יורשת בתה והוא הדין לבנה דעל כרחך האי מ"ש לדיוקא דידיה אתא דאי לגופיה לאשמועינן דבירושת אחד משני מטות מיירי לשתוק קרא מיניה ולא לכתוב לא מטות ולא מ"ש והוה אמינא דלכל אשה אחר דאמנא שלא תנשא לשבט אחר בין שהיא יורשת מטה אחד בין יורשת שני מטות: **מתני' בן קודם לבת.** דאובן קודם לדינה אחותו לירש את יעקב וכן כל יולאי יריכו של דאובן אם מת דאובן קודמין לדינה אחותו לירש את יעקב כגון מת יעקב ובן של חנוך ובן בנו עד אלף דור כולן קודמין לדינה. ובגמרא מפרש טעמא מדכתיב אין לו עיין עליו: **כת קודמת לאחין.** ואם יש אב למת גם לו קודמת: **אחין קודמין לאחי האב.** ואם יש להן אחות הן קודמין לאחות והאחות ויולאי יריכה קודמין לאחי האב: **כל הקודם בנחלה.** ומת יולאי יריכו עומדין במקומו לירש אותה נחלה ולא שאר קרובי המת יורשין אותו אע"פ שקרובין למת יותר מיולאי יריכו של זה: **והאב קודם.** לירש בנו או בתו שמתו לכל יולאי יריכו דהיינו אחי המת וכבר נפקא לן בריש פירקין [קט.] מוהעברת [במדבר כז] דהאב קודם לאחין. ודוקא מיולאי יריכו אבל יולאי יריכו של בנו קודמין לכל אדם: **גמ' ובת הבן.** במקום שאין שם בן הבן: **ובן של בת הבן.** והוא הדין לבת של בת הבן אבל לישנא קלילא הוא דנקט אבל בת של בת תרי זימני רלופין לאו לישנא קלילא הוא: **אין לו עיין עליו.** של מת אם יש לו בן או הבת מכחו של בן כגון יולאי יריכו. ויו"ד יתירא קא דרים דמצי למכתב אן בלא יו"ד כדכתיב [במדבר כב] מאן בלעם והכי מפרשינן בקידושין (דף ד.) גבי ולאה מנא אין כסף [שמות כא]: **עיין עליו.** דהאי מת אם יש לו בת כלל (ג) וכלל וכיון דאיכא יולאי יריכה עובר ירך אמו הוא [גיטין כג.]: הא

בן הבן ובת הבן ובן בת הבן מנין תלמוד לומר אין לו עיין עליו. ות"ת מיפוק ליה דבני בנים הרי הן כבנים כדאמר בפ' אלמנה (יבמות דף ע.) דזרע זרעה לא גריך קרא דבני בנים הרי הן כבנים וי"ל דהתם דכתיב וזרע אין לה מזרע משמע בני בנים כדמשמע בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סד: ושם) גבי מעביר בנו ובתו באש דקאמר אין לי אלא בנו ובתו בן בנו ובן בתו מנין ת"ל ומזרעך אלמא דמלשון זרע משמע בני בנים וליכא למימר דהתם מיתורא דרים דא"כ הוה ליה למדרש איפכא דקרא ומזרעך כתוב בריש אבל מבנו ובתו לא משמע ליה התם בני בנים אלכך הכא דכתיב בן איעטריך לרבויי בנו ובתו וממאי דכתיב (ויקרא יח) ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה אין לאיה מדאיעטריך לכתוב בת בנה דבני בנים לא הוו כבנים דאיכא למימר דאי לא כתב בת בנה הוה אסרינן עד סוף כל הדורות משום דבני בנים הרי הן כבנים ות"ת כיון דאין בני בנים כבנים מנלן גבי יבום דפוטר בן הבן מיבום וכי תימא דנפקא לן מאין לו הא איעטריך לרבות ממזר וי"ל דשקולים הם וינאו שייסס אי נמי דבן הבן נפקא לן מלא ימחה פרט לזה שאין שמו מחוי ושקא לרשב"א דאמאי איעטריך הכא קרא דבני בנים קודמין לאחין תיפוק ליה מדלענין יבום בני בנים ובנים כי הדדי מינהו לענין נחלה נמי כי הדדי מינהו וי"ל דהכא איעטריך דבן הבן או בת הבת עם הבנות דמיבום לא הוה ידעינן (ג) אלא דעדיפא מאה ולר"י נראה הא דבני בנים כבנים גבי יבום מנחלה הוא דקיימא לן ולא מהגך טעמי דפריש לעיל ואם תאמר ומנלן דממזר יורש את אביו כדמשמע בקידושין (דף ד. ושם) דהא גבי יבום (יבמות ד' כב:) גריך רבוי וכן גבי בת כהן נמי איעטריך קרא לזרע פסול וליכא למימר דנפקא לן מואין לו דשקולין הם או משום דיבום בנחלה תלא רחמנא וגבי יבום ליכא רבויא דאי איעטריך דרשא להכי אמאי פריך בפ' שני דיבמות (דף כב: ושם) יורשו ומטמא לו פשיטא ויש לומר דזרע משמע כשר לכך איעטריך גבי בת כהן רבויא אבל בן משמע נמי פסול והא דאיעטריך גבי יבום לרבויי בן פסול היינו משום דה"א מילף אחות אחות מבני יעקב דכשרים ולא פסולים דמאי טעמא נמי אמר התם דה"א שאם פסול אינו זוקק ליבום אי לאו משום דמצינו בקרא דבן פסול פוטר ומדלענין מיפטר פוטר מזקיק נמי זקיק: [וע' תוס' לעיל קט. ד"ה מיון]: אפילו

איתיביה רבי יוחנן לרבי יהודה (ו) בן שמעון האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין אמר ליה משנתנו איני יודע מי שנאה ולימא ליה רבי זכריה בן הקצב היא דלא דריש מטות לא מיתוקמא מתניתין כרבי זכריה בן הקצב דקתני ובני אחות (ו) ותנא בני אחות ולא בנות אחות ואמרינן למאי הלכתא ואמר רב ששת לקדם ואי סלקא דעתך מתני' רבי זכריה בן הקצב היא הא אמר אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם ותנא דידן ממ"נ אי דריש מטות אשה נמי תירש את בנה אי לא דריש מטות בן דקודם לבת בנכסי האם מנא ליה לעולם דריש מטות ושאני [8]הכא דאמר קרא [1]וכל בת יורשת נחלה יורשת ואינה מורשת: **מתני'** סדר [2]נחלות כך הוא [2]איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו [3]בן קודם לבת כל יוצאי יריכו של בן קודמין לבת בת קודמת לאחין יוצאי יריכה של בת קודמין לאחין אחין קודמין לאחי האב יוצאי יריכן של אחין קודמין לאחי האב זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין [3]והאב קודם לכל יוצאי יריכו: **גמ'** תנו רבנן בן אין לי אלא בן בן הבן או בת הבן או בן בת הבן מנין תלמוד לומר [7]אין לו [9]עיין עליו [3]בת אין לי אלא בת בת הבת ובן הבת ובת בן הבת מנין ת"ל אין לו עיין עליו

הא

ו) [נעיל קיג.], ב) [נקמן קכב: כתובות 5.], ג) [יבמות מ.], ד) [יבמות כב: וש"נ], ה) [בערוך ערך אין אתא איין ועמ"ש הסמ"ע סי' רעו ס"ק ח ועי"ע בערך עין], ו) [במדבר כז].

תורה אור השלם

1 וְכָל בַּת יֹרֶשֶׁת נַחֲלָה מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת מַטֵּה אָבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו: במדבר לו ח

2 וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְהֶעֱבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ: במדבר כז ח

3 וְאִם אֵין לוֹ בַּת וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְאַחָיו: במדבר כז ט

הגהות הב"ח

(ו) גמ' לר' יהודה ברבי שמעון: (ב) רשב"ם ד"ה עיין וכו' בת כלל וכיון כל"ל ותיבת וכלל נמחק: (ג) תוס' ד"ה בן הבן וכו' דמיבום לא הוה ידעינן, נ"ב ע"ל בדף קא במ"ש התוס' בד"ה כלום יש יבום:

מוסף רש"י

ובני אחות. יוכיחו אחי אמן, ולא בנות אחות. וכדפרשינן לקמיה (לעיל קיג.), למאי הלכתא. ממעט להו, הא ותאי יורשות אחי אמן, שהרי הבת יורשת אמה ובמקום אמה עומדת לירש אחי אמה, שהרי האשה יורשת את אחיה במקום שאין אח (שם). לקדם. שיקדמו הבנים לבנות לירש את דודיהן, דלפינן מיניה דאשה דאינה יורשת את בנה קודם לבת (שם). אין לו עיין עליו. מצי למכתב וכן אן לו, כדאמרינן בקידושין (ד.) אן כסף, וכמו מאן יבמי, מאן בלעם, ולהכי כתב אין, למידרש עיין עליו אם יש לו בן בעולם (יבמות כב:).

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ח מהל' נחלות הלכה ב סמג עשין לו עוש"ע מ"מ סי' רעו פעיף ד:

כד ב מיי' שם הלכה ח נ נ עוש"ע שם ס"ח:

רבינו גרשום

מנחילין ולא נוחלין. אלמא דהאשה אינה יורשת את בנה וקשיא לר' יהודה: איני יודע מי שנאה. דלא ידענן תנאי דסבירא ליה כותיה: ולימא ר' זכריה בן הקצב היא דלא דריש מטות. כדאוקמינן לעיל: שוין בנכסי [האם]. דלא מקדמי' להו: ותנא דידן ממה נפשך. אמאי האשה איכה יורשת בנה: אי דקדריש מטות. בדין הוא דהאשה יורשת בנה כדאמר ר' יהודה לעיל אשה יורשת את בנה דבר תורה כו': ואי דלא דרש מטות בן קודם לבת בנכסי האם מנין. דהא לעיל נפקא לתנא דידן מהתם דאמרי' שני התם דאמר קרא מטות מקיש משה כו': לעולם דריש מטות ואם כן אמאי אין אשה יורשת בנה דשני הכא דאמר קרא וכל בת יורשת נחלה. דהבת יורשת ממון אמה מה שנפל לה מן אמה ראינה מורשת ממונה לאמה הוא הדין נמי לבן דאינו מוריש את אמו: **פ"סקא** סדר נחלות כך הוא כו' העברתם את נחלתו לבתו. הא יש לו בן הוא קודם לבת וכל יוצאי יריכו של בן קודמין לבת. זה הכלל כל הקודם לנחלה והוא ליתיה קודמין הנחלה ליוצאי יריכו: תנו רבנן בן אין לי אלא בן דליהוי קודם לנחלה בן הבן דליהוי קודם לאבי אביו והכי נמי בת הבן ובן בת (הבת) של בן שיהא יורש אבי אמו מנין ת"ל אין לו כלומר מהאי אל"ף דאין לו עשה ע"י כלומר ע"י עליו מכל צדדין הבאין מכח כתו ו) לו יורשתו והכי נמי דרשי בת והוא הדין נמי לכל הני דקודמין לנחלה צריך לפשפש ולחקור ולעיין אחריהם אם יש להן יורשין מכל כחו ליתן להם נחלתו ואחיו נמי דקודמין לאחי האב צריך לעיין לכל הבאין מכח אחיו וליתן להן

ו) נראה דל"ל הבאין מכח כמו ליתן להם יורשמו.

אפילו נשיא שבישראל. שרוצה לתקן לפי צורך שעה כעין שמצינו בבני בנימין שהתנו שלא תירש בת הבן עם אחיו אין שומעין לו משום לדוקין: **מלמד** שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה. קשה לר"ת דלמאי אהדר ליה מענה דלמא בן הבן הוי כבנו אבל בת בנו לא תהיה כבנו אלא כבתו (ו) ונראה לר"ת דענה בת ענה בת צבעון אלמא אשה היתה ולכך למימר דענה אחר היה דהא אמר הכא דצבעון הוליד ענה ועוד דמיד אחר קרא דמיימי הכא הוא ענה אשר מצא וגו' כתיב אלה בני ענה דישן ואהליבמה בת ענה והשתא אהדר להו שפיר ר' יוחנן בן זכאי דבת הבן משובה כבן לירש עם שאר בנים שהן קודמין לבת מדקרי ליה יושבי הארץ וכך היא קודמת לבת ומכאן סוגר לבסוף ק"ו שלהן והא דכתיב הוא ענה בלבון זכר הייו משום שירשה עם ב) אחי' לצבעון בזכר וא"ת והיאך ירשה ענה והלא היה לה אח (ו) וכתיב ובני צבעון איה וענה וי"ל דמת איה מדע מדלא חשיב בני איה כדחשיב בני ענה ורש"י פירש בפירוש מומש דאהליבמה היתה בת ענה ובת צבעון וכי היכי דאמר הכא שבא צבעון על אמו והוליד ממנה אהליבמה ולהכי קרי לה אהליבמה בת ענה בת צבעון: כי

הא כיצד [א]נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן ולימא עד יעקב אמר אביי גמירי דלא כלה שבטא אמר רב הונא אמר רב [ב]כל האומר תירש בת עם בת הבן אפילו נשיא שבישראל אין שומעין לו שאינו אלא מעשה צדוקין דתניא בארבעה ועשרים בטבת תבנא לדיננא שהיו צדוקין אומרין תירש הבת עם בת הבן נטפל להן רבן יוחנן בן זכאי אמר להם שוטים מנין זה לכם ולא היה אדם שהחזירו דבר חוץ מזקן אחד שהיה מפטפט כנגדו ואומר [ג]ומה בת בנו הבאה מכח בנו תירשנו בתו הבאה מכחו לא כל שכן קרא עליו את המקרא הזה [ד]אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ לוטן ושובל וצבעון וענה וכתיב [ה]אלה בני צבעון ואיה וענה אלא מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ענה ודלמא תרי ענה הוו אמר [ו]רבה אמינא מלתא דלא אמרה שבור מלכא ומנו [ז]שמואל איכא דאמרי אמר רב פפא אמינא מלתא דלא אמרה שבור מלכא ומנו [ח]רבה אמר קרא הוא ענה הוא ענה דמעיקרא אמר ליה רבי בכך אתה פוטרני אמר לו שוטה ולא

הא כיצד. כלומר (ג) ודאי כי היכי דאמרינן עיין עליו למטה הכי נמי אמרינן עיין עליו למעלה שאם כלה זרעו לגמרי העבירנה ליורשי האב למעלה הא כיצד אתה מוצא בכל מקום עיין עליו: **נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן.** שאם אין לו אב ולא אח ולא בן אח ולא אחות ולא בן אחות ולא בני בניהן עד עולם ולא אבי האב ולא אחי האב ולא בני אחי האב ולא בני אחות האב ולא בני אחות האב מחזרין למטה ומעלה על קרובי אבותיו עד לראובן ולא יתנוה לקרובי האם שבודקין אחר (אחי) אבי אביו ואם אין אבי אביו לא הוא אלא בניו ולא בניו ולא בני בניו בודקין אחר אחי אבי אבי אביו או הוא או יוצאי יריכו דהייגו דוד אבי אביו או בני דוד אבי אביו אבל האבות לעולם קודמין לאחי האבות כדאמרינן לקמן אבי האב ואחי האב כגון אבראם וישמעאל בנכסי עשו דאבראם קודם וכן יהא הולך ובודק עד ראובן דאבי אבי אביו אבי אבי אביו לא הוא אלא בניו ואם אינו יבדוק אמרי כן באחין דהייגו אחי אבי אבי (ג) האב או הוא אלא בניו ואם אין יבדוק באמותו אלא בניה דהייגו אחות אבי אבי אביו ואם אינו עולה עוד למעלה דור אחד ויבדוק תחלה באבות ואח"כ באחיהם ואחר כך באחיותיהם וכן לעולם עד לראובן כגון ובני לראובן חנוך ופלוא ובני פלוא אליאב ובני אליאב נמואל ודתן מת בנו של נמואל בלא זרע נמואל יורשו ואם אין נמואל קיים אחיו דהייגו אחות אבי אבי אביו ואם אינו עולה עוד למעלה דור אחד ויבדוק כגון ובני לראובן חנוך ופלוא ובני פלוא אליאב ובני אליאב נמואל ודתן מת בנו של נמואל בלא זרע נמואל יורשו ואם אין נמואל קיים אחיו דהייגו אחות אבי אבי אביו ואם אינו עולה עוד למעלה דור אחד ויבדוק תחלה באבות ואח"כ באחיהם ואחר כך באחיותיהם וכן לעולם עד לראובן

ולא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטלה שלכם מה לבת בנו שכן יפה כחה במקום האחין תאמר בבתו שהורע כחה במקום אחין ונצחום ואותו היום עשאוהו יום טוב [1]ויאמרו ירושת פלטה לבנימן ולא ימחה שבט מישראל אמר רבי יצחק דבי רבי אמי מלמד שהתנו על שבט בנימין שלא תירש בת הבן עם האחין [6]אמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי כל שאינו מניח בן ליורשו הקדוש ברוך הוא מלא עליו עברה כתיב הכא [2]והעברתם את נחלתו וכתיב התם [3]יום עברה היום ההוא [4]אשר אין חליפות למו ולא יראו אלהים רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי חד אמר כל שאינו מניח בן וחד אמר כל שאינו מניח תלמיד תסתיים (ו) רבי יוחנן דאמר תלמיד דאמר [5]רבי יוחנן דין גרמיה דעשיראה ביר תסתיים דרבי יוחנן דאמר תלמיד ומדרבי יוחנן אמר תלמיד רבי יהושע בן לוי אמר בן [2]והא רבי יהושע בן לוי לא אזיל לבי טמיא אלא לבי מאן דשכיב בלא בני דכתיב [5]בכו בכה להולך ואמר רב יהודה אמר רב להולך בלא (ז) בן זכר אלא רבי יהושע בן לוי הוא דאמר תלמיד ומדר' יהושע בן לוי הוא דאמר תלמיד רבי יוחנן אמר בן קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן לא קשיא הא דידיה הא דרביה: סימן הדד עני וחכם: דרש רבי פנחס בן חמא מאי דכתיב [6]והדד שמע במצרים כי שכב דוד עם אבותיו וכי מת יואב שר הצבא מפני מה בדוד נאמרה בו שכיבה וביואב נאמרה בו מיתה דוד שהניח בן נאמרה בו שכיבה יואב שלא הניח בן נאמרה בו מיתה ויואב לא הניח בן והכתיב [7]מבני יואב עובדיה בן יחיאל אלא דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה יואב שלא הניח בן כמותו נאמרה בו מיתה דרש ר' פנחס בן חמא קשה עניות בתוך ביתו של אדם יותר מחמשים מכות שנאמר [8]חנוני חנוני אתם רעי כי יד אלוה נגעה בי וקא אמרי ליה חבריה [9]השמר אל תפן אל און כי על זה בחרת מעוני דרש ר' פנחס בר חמא כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים שנא' [10]חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה: זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין והאב קודם לכל יוצאי ירכו: בעי רמי בר חמא אבי האב ואחי האב כגון אברהם וישמעאל בנכסי עשו איזה מהן קודם אמר רבא [8]תא שמע האב קודם לכל יוצאי ירכו ורמי בר חמא

אגב

לא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטלה שלכם מה לבת בנו שכן יפה כחה במקום האחין תאמר בבתו שהורע כחה במקום אחין ונצחום ואותו היום עשאוהו יום טוב [1]ויאמרו ירושת פלטה לבנימן ולא ימחה שבט מישראל אמר רבי יצחק דבי רבי אמי מלמד שהתנו על שבט בנימין שלא תירש בת הבן עם האחין [6]אמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי כל שאינו מניח בן ליורשו הקדוש ברוך הוא מלא עליו עברה כתיב הכא [2]והעברתם את נחלתו וכתיב התם [3]יום עברה היום ההוא [4]אשר אין חליפות למו ולא יראו אלהים רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי חד אמר כל שאינו מניח בן וחד אמר כל שאינו מניח תלמיד תסתיים (ו) רבי יוחנן דאמר תלמיד דאמר [5]רבי יוחנן דין גרמיה דעשיראה ביר תסתיים דרבי יוחנן דאמר תלמיד ומדרבי יוחנן אמר תלמיד רבי יהושע בן לוי אמר בן [2]והא רבי יהושע בן לוי לא אזיל לבי טמיא אלא לבי מאן דשכיב בלא בני דכתיב [5]בכו בכה להולך ואמר רב יהודה אמר רב להולך בלא (ז) בן זכר אלא רבי יהושע בן לוי הוא דאמר תלמיד ומדר' יהושע בן לוי הוא דאמר תלמיד רבי יוחנן אמר בן קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן לא קשיא הא דידיה הא דרביה: סימן הדד עני וחכם: דרש רבי פנחס בן חמא מאי דכתיב [6]והדד שמע במצרים כי שכב דוד עם אבותיו וכי מת יואב שר הצבא מפני מה בדוד נאמרה בו שכיבה וביואב נאמרה בו מיתה דוד שהניח בן נאמרה בו שכיבה יואב שלא הניח בן נאמרה בו מיתה ויואב לא הניח בן והכתיב [7]מבני יואב עובדיה בן יחיאל אלא דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה יואב שלא הניח בן כמותו נאמרה בו מיתה דרש ר' פנחס בן חמא קשה עניות בתוך ביתו של אדם יותר מחמשים מכות שנאמר [8]חנוני חנוני אתם רעי כי יד אלוה נגעה בי וקא אמרי ליה חבריה [9]השמר אל תפן אל און כי על זה בחרת מעוני דרש ר' פנחס בר חמא כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים שנא' [10]חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה: זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין והאב קודם לכל יוצאי ירכו: בעי רמי בר חמא אבי האב ואחי האב כגון אברהם וישמעאל בנכסי עשו איזה מהן קודם אמר רבא [8]תא שמע האב קודם לכל יוצאי ירכו ורמי בר חמא

אגב

כלומר לבנים הנקרקעים על שבט בנימין ולא לבת הבן שיכולה להנשא לשבט אחר ונעקרה נחלה מבנימין: ה"ג **מלא עליו עברה.** בפירוש רבינו חננאל כלומר שונא אותו: **חליפות.** חליפין ממלא מקומו: **דין גרמא דעשיראה ביר.** נשאר אצלו בן אחד מבניו ובו היה מנחס למרי נפש האבלים שהשן של מת אינו טמא דתנן בהאלות פרק ג' (מ"ג) כל שבמת טמא חוץ מן השיניים והשיער והלפורן ובשעת חיבורן הכל טמא. וכיון דרבי יוחנן לא הניח בן אם איתא דסבירא ליה דמי שלא הניח בן נקרא לא ירא אלהים לא היה אומר (ד) לבריות דין גרמא דעשיראה ביר דאמרינן בעלמא (ברכות דף לד:) חליף עלי מאן דמפרסם מטאיה כדכתיב [תהלים לג] אשרי נשוי פשע כסוי חטאה: **לא הוה עייל לבי עמיא.** לבית המת להתאבל עליו כדתנן (מהלות פ' טז מ"ג) בית מלא טמיא מלא מתים לפי שלא היה רואה להתבטל מלמודו: **הא דידיה.** דין גרמא כו' דסבירא ליה כר' יהושע בן לוי זה שלא הניח תלמיד: **הא דרביה.** מאי דאמר זה שלא הניח בן ולא סבירא ליה: **קשה עניות כו'.** ולריך למיבעי רחמי. ואגב גרלא דדרשות דר' פנחס בר חמא נקט ליה הכא: **כי יד אלוה וגו'.** היינו ג' מכות שהרי במגילה דכתיב ביה אצבע אלהים הוא (שמות ח) לקו י' מכות ונמלא ליד שים בה חמש אצבעות חמשים מכות: **אל תפן אל און.** אל תהרהר אחר מדת הדין כי יש מלירים יותר ממך כי טוב לך זה החמשים מכות מעוני והרי יש לך כסף וזהב וקרקעות ועליין הקב"ה מרחם עליך יותר מהרבה בני אדם שהן עניים: **חמת מלך.** היינו לער שבאה לו חימה מאת המקום. מלאכי מות היינו חולה שנוטה למות: **יכפרנה.** יקנחנה: **בעי רמי בר חמא אבי אביו.** של מת ואחי אביו של מת איזה מהן קודם. ומשום דמרוייהו אתו לירש את המת מכח אבי המת קא בעי לה: **בנכסי עשו.** מיתה נקט בעשו שהוא רשע ולא ביעקב: **האב קודם לירש אם בנו לבל יוצאי ירכו.** נמלא אברהם יורש את יצחק מקמי ישמעאל והלכך כיון דתרוייהו מכח יצחק אתו הרי הוא כאילו יורש יצחק את עשו ואחזר אברהם ויורש את יצחק בנו כדאמרן בריש פירקין [קא:] שהאב קודם לאחין דכי היכי דדרשינן [קטו.] אין לו בן עיין עליו הכי נמי דרשינן בכל קרובים וגבי אבי המת נמי דרשינן אם אין לו אב ונתתם את נחלתו לאחיו [במדבר כז] עיין עליו שאם יש ליצחק שוס יורש דראוי ליורשו יבא במקומו והיינו אברהם שקודם לישמעאל וכן הלכה:

אגב

כי על זה בחרת מעוני. טוב לך במכות הללו ממה שהיית עני דעשיר היה בלא מלינו שהפסיד חיוב אלא בהמות אבל קרקעות וכסף וזהב לא הפסיד אע"ג דקאמר ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה (איוב א) מתנחם היה על הפסדו שלא היה לו לחוש שנמוחו לא יוליך כלום עמו כדכתיב בקהלת (ה יד) ומאומה לא ישא בעמלו שיולך בידו והא דכתיב (ריש דקרא) (איוב מב) ויתנו לו איש קשיטה אחת ונזם זהב אחד לא מפני שהיה עני אלא דורון היו מביאין לו:

(ו) **אבי** האב ואחיו. כגון אברהם ויעקב בנכסי עשו מהו אמר רבא תא שמע האב קודם לבן ש"מ שאברהם קודם לפי טעותו לא היה בן יורש את אביו אלא אב קודם כל שעה לבן שהיה סבור שאברהם יורש כשימות עשו ויפלו הנכסים לפני יצחק ולדבריו שהיה סבור שאברהם קודם ליעקב אין בן יורש את אביו:

ושהיה

מוטב לך שתלקה בג' מכות יותר מעוני: חמת מלך. מלכו של עולם היינו צער מלאך המות היינו חולה ילך אצל חכם והוא יכפרנה שמבקש רחמים והוא יצילנו: **פ"שקא** האב קודם לכל יוצאי ירכו בנכסי בנו. היכא דאינן לבנו לא בן ולא בת הוא קודם לאחיו של מת. ובעי רמי בר חמא אבי האב ואחי האב כגון אברהם שהוא אבי אביו של עשו וישמעאל שהוא אחי יצחק אביו של עשו בנכסי עשו שמת בלא יורש ויצחק אביו ליתיה איזה מהן קודם אברהם שהוא אבי אביו של עשו או ישמעאל אחי יצחק: אמר רבא ת"ש. ממתני' דקתני האב קודם לכל יוצאי ירכו ו) דיצחק וישמעאל מכח מאן קאתו מכח אברהם אביהן משום הכי דין הוא שיקדים אברהם היכא דליתיה ליצחק:

ו) ר"ל כיון דישמעאל נמי יוצאי ירכו של אברהם כמו יצחק ולפיכך אברהם קודם ולא קודם לכל יוצאי ירכו.

תורה אור השלם

1 וְיֹאמְרוּ יְרֻשַּׁת פְּלִשְׁתִּים לְבִנְיָמִן וְלֹא יִמָּחֶה שֵׁבֶט מִישְׂרָאֵל: שופטים כא יז

2 וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ: במדבר כז ח

3 יוֹם עֶבְרָה הַיּוֹם הַהוּא יוֹם צָרָה וּמְצוּקָה יוֹם שְׁאָה וּמְשוֹאָה יוֹם חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה יוֹם עָנָן וַעֲרָפֶל: צפניה א טו

4 יִשְׁמַע אֶל וְיַעֲנֵם וְיָשֹׁב קֶדֶם סֶלָה אֲשֶׁר אֵין חֲלִיפוֹת לְמוֹ וְלֹא יָרְאוּ אֱלֹהִים: תהלים נה כ

5 אַל תִּבְכּוּ לַמֵּת וְאַל תָּנִדוּ לוֹ בְּכוֹ בְּכוֹ לַהֹלֵךְ כִּי לֹא יָשׁוּב עוֹד וְרָאֹה אֶת אֶרֶץ מוֹלַדְתּוֹ: ירמיהו כב י

6 וְהֲדַד שָׁמַע בְּמִצְרַיִם כִּי שָׁכַב דָּוִד עִם אֲבֹתָיו וְכִי מֵת יוֹאָב שַׂר הַצָּבָא וַיֹּאמֶר הֲדַד אֶל פַּרְעֹה שַׁלְּחֵנִי וְאֵלֵךְ אֶל אַרְצִי: מלכים א יא כא

7 מִבְּנֵי יוֹאָב עֹבַדְיָה בֶּן יְחִיאֵל וְעִמּוֹ מָאתַיִם וְשִׁמֹנֶה עָשָׂר הַחֹבְרִים: עזרא ח ט

8 חָנֵּנִי חָנֵּנִי אַתֶּם רֵעַי כִּי יַד אֱלוֹהַּ נָגְעָה בִּי: איוב יט כא

9 הִשָּׁמֵר אֶל תֵּפֶן אֶל אָוֶן כִּי עַל זֶה בָּחַרְתָּ מֵעֹנִי: איוב לו כא

10 חֲמַת מֶלֶךְ מַלְאֲכֵי מָוֶת וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּהּ: משלי טז יד

הגהות הב"ח

(ו) גמ' תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר תלמיד דאמר וכו' ביר תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר: (ב) שם להולך נלא בנים נלא ר' יהושע בן לוי: (ג) רש"ם ד"ה שלא מיכם וכו' מגיע הרבה מאד מן הנחלה: (ד) ד"ה דין גרמא וכו' לא היה אומר. נ"ב ובגלוו הכי נמי יש לפרש דלא היתה נחתה אינני ליה לנחומי לעורי קא מנעבלא ליה אמוכיר לפניו שאינו יכול אלהים וכ"כ תוס' בברכות דף ה ע"ב ע"ש:

מוסף רש"י

דין גרמא דעשיראה ביר. זה עלם של בן עשיר שמת לו. ביר כמו בר, ולר עלם פחות מכשעורה ממני שאינו מטמא במגע והיה מוטלו קשור כמתרלי לענמת נפש (ברכות ה:).

עין משפט נר מצוה

כו א מי' פ"ח מהל' נחלות הלכה ב סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רנו סעיף ח:

רבינו גרשום

שלא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטלה שלכם. אלא אותו ק"ו שאתם מבקשים ומביאין ראיה שתירש מופרך ומוקשה הוא משום דמה לבת בנו בדין הוא שתירש קודם לבת שכן יפה כחה במקום אחי אביה דהיא עומדת במקום אביה ויורשת עם אחי אביה. תאמר בבתו אע"ג דאתיא מכחו דתירשנו שכן הורע כחה במקום אחין שאינה נוטלת ירושה במקום אחיה דהבן קודם לבת. וכתיב במעשה בנימין כשנתפייסו אחיו עמו השבטים ואמרו ירושת פליטה לבנימין. מאי ירושת פליטה התקינו שלא תירש בת הבן עם האחין של אביה לפי שלא היו רוצין שלא יתמעט השבט ולא תסוב נחלתו משבט לשבט שאילמלי תירש והיתה רוצה לינשא לשבט אחר תסוב נחלתם לשבט אחר אע"פ שבהיתר היא עושה שכשהזיירה תורה לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר לאותן שעמדו על הר סיני בלבד הזהירה ולא לדורות שכתוב בפרשה זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגו' ואמר ולא תסוב וגו' מכלל דהוראת שעה היתה ולאו לדורות והכי קאמר לקמן בהאי פירקין ועכשיו התקינו לבנימין שלא תירש בת הבן עם האחין כדי שלא תסוב נחלה אבל אם רוצה לינשא לאחד משבטיה תירש עם האחין: אשר אין חליפות למו זה שלא הניח תלמיד. תחתיו שלא רצה ללמד תורה לאחרים. דין גרמיה דעשיראה ביר. שהיה שומר (ונכנס המגיהמן) [השן] של בנו הקטן ומפני עגמת נפש. ואם איתא דר' יוחנן [והוא דאמר] שלא הניח בן היינו רשע הרי איהו לא הניח בן דכולן מתו בחייו ולא הוה קרי לנפשיה רשע אלא תסתיים דהוא דאמר זה שלא הניח תלמיד: לבי טמיא. לבית אבל נפיק מאטב"ח ומאלב"ם אבל: אלא למאן דשכיב בלא בני. מפני עגמת נפש אי הוה אמר דהוא רשע לא אזיל לבי טמיא רשע: הא דידיה. כלומר משמו היה אומר שלא הניח תלמיד. ומשמיה דרביה אמר זה שלא הניח בן: כי יד אלוה נגעה בי. דהיינו חמשים מכות דגמרי' יד דהכא מן ירא ישראל את היד הגדולה שבאצבע של הקב"ה לקו י' מכות ועל הים לקו נ' מכות דהתם ראו כל היד מתחלקת לנ' מכות. ומאי (אזהרו) [אהדרו] ליה חבריה לאיוב השמר אל תפן אל און. כלומר אם היית משמר עצמך ולא היית חוטא לא היו מגיעין לך כל זה ועל זה שעשה לך הקב"ה בחרת מעוני כלומר